
OPERAČNÍ A BOJOVÁ PŘÍPRAVA

NĚKOLIK POZNÁMEK K OTÁZKÁM VELENÍ VOJSKŮM

Generál-major Jan Knotek

Výsledky různých cvičení provedených v armádě v poslední době plně potvrzují, že se otázka organizace a zabezpečení nepřetržitého velení v soudobých podmínkách operace (boje) stává jednou ze stěžejních otázek soudobé taktiky a operačního umění.

Jak si vysvětlit tuto skutečnost a kde jsou hlavní příčiny těch téměř chronických nedostatků, s nimiž se v otázkách velení potýkáme?

Všechny potíže byly vyvolány změnou základních podmínek a charakteru soudobého boje a operace. Zbraně hromadného ničení, zejména atomové zbraně, byly zavedeny do armád k plnění taktických úkolů. Nová raketová technika dává nebývalé možnosti manévru palbou a podpory vojsk na veliké vzdálenosti. Soudobé armády plně motorisované a mechanisované, podporované vysoce výkonným reaktivním letectvem, staly se daleko průbojnější a pohyblivější. Noc, která dříve znamenala vždy určitou přestávku v boji a které bylo využíváno zejména k provádění průzkumů, k přesunům a přeskupení vojsk, ztratila vlivem nové pozorovací a osvětlovací techniky mnoho ze svých maskovacích schopností a vojska jí plně využívají k dosažení nepřetržitosti útoku a k zvýšení tempa operace.

Všechny tyto skutečnosti vytvořily reálné podmínky k značnému zvýšení tempa operací, hloubky úkolů, rychlosti manévru a přesunů vojsk. Požadavky na denní výkony vojsk se téměř zdvojnásobily a dosahují 40 a u mechanisovaných vojsk 60 km i více. Přesuny vojsk z hloubky operačního učenění nebo jejich manévry podél fronty vyžadující dříve až několik dní, mohou být motorisovanými nebo letecky přepravovanými jednotkami uskutečněny již za několik hodin. Jestliže dříve změna poměru sil na frontě a tím celé situace vyžadovala dlouhodobých příprav, manévru a soustřeďování velikého množství palebných prostředků, může být dnes při využití vyspělé letecké a raketové techniky s použitím zbraní hromadného ničení poměr sil na frontě změněn v několika hodinách.

Je přirozené, že se tak radikálně změněné podmínky boje a operace projeví v nebývalém zvýšení požadavků na velení. Při tempu útoku vojsk 3 až 5 km v hodině, velitelé útvarů a svazků, nechtějí-li se odtrhnout od svých jednotek, jsou prakticky víc v pohybu než na místě a při tom musí zabezpečovat nepřetržitost velení, uplatňovat svůj vliv na vývoj boje rychlou reakcí na často se měnící situaci na bojišti. K tomu přistupuje nutnost členit za použití atomových zbraní orgány velení na několik sledů a zabezpečit jejich plnou informovanost o situaci na bojišti a schopnost v čas potřeby převzít velení. Uvážíme-li, že všechny

tyto úkoly plní velitel a štáb při složité situaci ve vzduchu i na zemi a že přitom velí jednotkám plně nasyceným nejrůznější bojovou technikou vyžadující mnohostranné znalosti způsobů správného využití, vidíme, že problém velení je dnes problémem velmi složitým.

Není sporu o tom, že řadu potíží, s nimiž se setkáváme, je možno připsat na vrub nedostatku zkušeností a praxe velitelského sboru a jeho malé přizpůsobivosti změněným podmínkám. Tyto nedostatky je možno odstranit a odstraňují se výcvikem. Tím však není celý problém zdaleka vyřešen proto, že kořeny nedostatků tkví hlouběji.

Domnívám se, že základní příčinou nedostatků a neuspokojivého stavu v otázkách velení je ta skutečnost, že se snažíme velet v podmínkách, které se od základu změnily, starými prostředky a způsoby, které se v celku nezměnily a kterými jsme veleli dříve v podmínkách nesrovnatelně lehčích. Je sice pravda, že se v poslední době mnoho mluví a píše o nových formách a způsobech velení, ale to je zatím theorie nepřevezená do praxe. Ve skutečnosti se v prostředcích a způsobech velení změnilo žalostně málo. To, co až dosud bylo provedeno, v podstatě představuje jenom využití těch skrytých rezerv, které byly, zejména směrnicemi ministra národní obrany o velení, odhaleny v daných konkrétních prostředcích a způsobech velení. Na tom ovšem nemůžeme ustrnout, nýbrž musíme jít po cestě, kterou nám směrnice naznačují, dál dopředu. Bylo by mylné se domnívat, že rozsah těch skrytých rezerv v dosavadních prostředcích a způsobech velení dostačuje k plnému uspokojení všech těch požadavků, které v soudobých podmínkách operace máme na velení.

Je třeba jasně konstatovat, že vývoj prostředků velení zůstal daleko vzadu za vývojem podmínek soudobého boje a operace a že ani zdaleka není pro velení využíváno těch možností, které nám skýtá současný stupeň rozvoje vědy a techniky.

I když dnes více než kdy jindy platí rčení, že bez spojení není velení, nebylo by správné pojem velení zužovat jen na problémy spojení. Pojem velení zahrnuje v sobě daleko více, zahrnuje v sobě všechnu tu mnohotvárnou a složitou činnost velitele a jeho štábu jak při přípravě, tak při provedení operace. Především je nutno jasně si uvědomit, oč nám vlastně při řešení otázek velení jde. V podstatě jde o dvě zásadní otázky:

- o zabezpečení nepřetržitého velení za použití zbraní hromadného ničení nepřítelem a
- o zkrácení doby potřebné veliteli k správnému rozhodnutí a o proniknutí jeho rozkazů k vojskům včas.

V podstatě tedy jde o zvýšení produktivity práce velitele a jeho štábu. Vývoj způsobů práce velitele a štábu se řídí stejnými zákony jako každý jiný obor lidské činnosti. A tak jako nemůžeme přes určitou hranici zvýšit produktivitu práce v dolech nebo továrnách bez její mechanisace a tak jako bychom nedosáhli kolektivisace zemědělství bez traktorů a hospodářských strojů, stejně tak nemůžeme přes určitou hranici zvýšit produktivitu práce velitele a štábu bez mechanisace a bez plného využití všech možností současné vědy a techniky. A podíváme-li se s tohoto hlediska na současný stav prostředků velení, neubráníme se

dojmu, že se čas zastavil v roce 1945. Je přece třeba se pozastavit nad skutečností, že v době, kdy se věda a technika vážně zabývá takovými otázkami, jako je vytvoření plně automatisovaných umělých oběžnic, že v době, kdy téměř v každé továrně jsou v provozu důmyslná dispečerská zařízení, v době nadzvukových rychlostí, široko rozvinuté slaboproudé techniky, že pro potřeby velení z těchto vymožeností vědy a techniky je využíváno tak žalostně málo. Při tom problém není v tom, že by tyto otázky nebyly technicky vyřešeny, nýbrž v tom, že výsledky výzkumu, vědy a techniky nejsou pro potřeby velení zaváděny a že namnoze nemáme ani přehled o tom, co naše nebo světová věda a technika už všechno vyřešila a čeho by bylo možno využít pro velení. Taková situace je pohříchu v době, kdy se o nás a právem mluví jako o průmyslové velmoci a kdy se cizina na řadě výstav našeho průmyslu obdivuje schopnostem a zručností našich dělníků a konstruktérů. Podívejme se na několik konkrétních příkladů.

Byla stanovena správná zásada, že hlavním druhem pojítka je radio. Je každému jasné, že radio svými vlastnostmi dává možnost spojení na velké vzdálenosti, na místě i za pochodu atd. Ale v době, kdy je vyřešen problém miniaturních a při tom vysoce výkonných a úsporných radiových stanic, naše stanice zůstávají obrovské a neúsporné. Ohromným zvětšením počtu radiových stanic a tím potřeby frekvencí, dere se do popředí otázka přechodu na stanice takového typu, které se dají těžko rušit. Má-li radio plnit svoji funkci, je třeba je spojit s automatickými a bezpečnými šifrovacími a zapisovacími mechanismy schopnými zprávu zašifrovat, bezpečně odeslat, zaregistrovat, zapsat a v libovolný okamžik jednomu nebo více adresátům opakovat. A jaká je skutečnost? Radio, tedy stroj atomového věku, máme spřaženo s typicky manufakturními prostředky utajeného velení, které jsou s to úspěšně paralyzovat všechny výhody, které nám radio dává. I když je pravdou, že náš velitelský sbor ještě zdaleka nezvládl techniku v potřebné míře a používání techniky se mu nestalo při velení denní potřebou, faktem je, že tento stav je jednou z hlavních příčin, proč se naši velitelé a štáby vyhýbají radiu a raději se uchylují k pohyblivým pojítkům.

Všimněme si jiného příkladu. Velitel armády vyjede na rekognoskaci nebo k organisování součinností. Plánuje, řekněme, zasazení armády druhého sledu na frontě 30 km s hloubkou denního úkolu sborů 30 až 40 km. Jaké má velitel k rekognoskaci prostředky? Dalekohled a mapu. Při tom jede na pozorovatelnou vzdálenou od fronty 3 až 4 km, odkud vidí v nejlepším případě 2 až 3 km do šířky a 1 až 2 km do hloubky. A to v době vysoce vyspělé filmové a televizní techniky, pro kterou by nebylo žádným problémem v krátké době nafilmovat a v libovolném místě promítnout třeba celé útočné pásmo nebo jeho obraz přenášet podle pokynů radiem na dálku. Týž problém se týká i samého řízení operace. Pobyt velitele armády 2 až 3 km za frontou není operační nutnost, to je nutnost vyvolaná nedostatečnými prostředky velení.

Otázka zavádění nové techniky, to není jenom otázka zavádění světoborných vynálezů zásadního významu, nýbrž také, a zejména otázka zavádění různých zlepšení, které se zdánlivě zdají maličkostmi, ale které mají hluboké následky.

V současné době ku příkladu se klade důraz na přechod od písemné dokumentace štábů k dokumentaci grafické jako názornější a rychlejší. Požadavek jistě správný. Ale jaké k tomu máme vytvořeny podmínky a jakých k tomu používáme moderních technických prostředků? Ve skutečnosti důstojníka nebo poddůstojníka XY s pravítkem a barevnými tužkami (nebo dokonce s tušemi) a důmyslně zkombinovaný stůl-lůžko ve štábním autobuse, na kterém se sice dobře nespí, ale za to se na něm nedá vůbec kreslit, poněvadž má uprostřed důkladnou mezeru a po okrajích překážející kovovou obru. Potřebuje-li nakreslit grafický dokument ve třech exemplářích, tak to musí prostě nakreslit třikrát — v době vyspělé barevné fotografie a rozmnožovací techniky. Při tom 20% času spotřebuje na beznadějně slepování map universálním lepidlem, které nedrží ani v teple, ani v zimě, ani v suchu, ani ve vlhku, ale snad je levné. Takový stav technických prostředků vede ke »grafikonismu«, který konec konců je zdoluhavější a pracnější než písemný dokument. Neuspokojivým stavem techniky se potom celá snaha o zrychlení a zjednodušení, v podstatě správná, míjí svým cílem a stává se formální.

Na cvičeních není neznám takový obrázek, že velitel chce na př. u sebe shromáždit velitele druhů vojsk. Některý z důstojníků pracně jedním telefonem a velkým křikem svolává jednoho po druhém, nakonec praští telefonem a oběhne je. A zatím existují dispečerská zařízení umožňující předat uvnitř štábu mluvené slovo nebo obraz v kteroukoli dobu na libovolné místo, libovolnému počtu příjemců.

Všimněme si na příklad zoufalého stavu statistických pomůcek vyšších štábů. Statistika je představována kupou ručně vyplňovaných hlášení se spoustou rubrik, v nichž je umění se vyznat a něco najít. Potřebujeme-li odpověď na nějakou konkrétní statistickou otázku, zpravidla po pracovním sčítání, odčítání, násobení a dělení někde na okraji těchto papírů, dostaneme správný součet nesprávných čísel, nebo naopak. A to v době, kdy se cizina obdivuje důmyslnosti a vyspělosti nejryznějších našich statistických, dírkovacích, násobících a jiných strojů.

Těmito několika namátkou vybranými příklady chci jen ukázat na to, jak při dnešním složitém velení vojskům je málo pozornosti věnováno vývoji a zejména zavádění do praxe nových, moderních technických prostředků, které by nám pomohly vyhrát boj o čas, který v otázkách velení vedeme. Je jistě nezdravý zjev to, že z moderních prostředků velení máme namnoze jen to, co v jednom nebo několika exemplářích koupíme a při zvláštních příležitostech ukazujeme jako zajímavost. Naše věda a technika je tak vyspělá, naši dělníci a naši konstruktéři tak schopní a náš průmysl tak vyvinutý, že nemusíme čekat na to, až se někde ve světě něco objeví. Jde jen o správnou organizaci výzkumu, o kladení správných požadavků na něj a o rychlé zavádění jeho výsledků do praxe. Nezabezpečíme-li úspěšné velení vojskům, nepomůže nám jejich sebedokonalejší výzbroj. A v dnešních podmínkách velení se bez využití všech vymožeností vědy a techniky neobejdeme. Je třeba rázně skoncovat s konservatismem v otázkách velení a s falešným sebeuspokojováním, že je všechno v nejlepším pořádku. Usnesení ÚV KSČ ze dne 22. 2. 1956 o úkolech vědy a zvyšování technické úrovně mluví jasnou řečí a ukládá nám jasné úkoly.

Problém organizace velení v soudobých podmínkách je však daleko širší a obsahuje celou řadu dalších otázek. V tomto boji o čas má vážnou úlohu i otázka organizační struktury neboli počet těch instancí velení, jimiž rozkaz musí projít, aby se dostal na př. od velitele armády k veliteli tanku nebo děla.

Organizace útvarů (svazků, svazů) není stálá a stále se mění v závislosti na druzích bojové techniky do nich zařazené, na úkolech těchto a na řadě jiných faktorů.

Postupné včleňování nové bojové techniky zásadního významu, jako je na př. tank nebo samohybné dělo, je vždy prováděno tempem daným především ekonomickými možnostmi státu. Víme, že dokud bylo tanků málo a dokud tato nová technika nebyla vojsky zvládnuta ani po stránce technické, ani po stránce bojového použití, byly z nich vytvářeny speciální jednotky hlavního velitelství nebo ve frontech a p. Jakmile se nová bojová technika osvědčí a jakmile to ekonomické možnosti státu dovolí, proniká tato technika postupně hlouběji a hlouběji do organizační struktury vojsk a má vliv na jejich organizaci. Tak tomu původně bylo s dělostřelectvem, tankem a samohybným dělem, tak tomu bude a je s radiolokační technikou, s raketovou technikou i se zbraněmi hromadného ničení. Toto postupné pronikání různorodé bojové techniky do vševojskových svazků a útvarů si postupně vynucuje jejich bohaté organické členění a na určitém stupni začlenění techniky do vojsk, v těsné souvislosti s charakterem úkolů daného svazku a útvaru si stav bojové techniky, úkoly svazku (útvaru) a podmínky boje vynucují revisi dosavadní organizace a její přizpůsobení novým podmínkám.

S hlediska velení je přirozené, že čím je organizační struktura vojsk bohatší a čím více je velitelských stupňů, tím je velení obtížnější a pronikání rozkazů k vojskům pomalejší. Proto snahy o organizaci soudobých vševojskových svazků a svazů vedou k tomu vytvářet co nejméně typů rozličných útvarů a svazků a naopak sledovat linii vytváření útvarů a svazků stejného typu, vybavených bojovou technikou tak, aby tyto jednotky byly schopny samostatně plnit základní bojové úkoly. Je přirozené, že tato snaha má svoje praktické hranice dané jednak ekonomickými možnostmi státu, jednak souhrnem požadavků na průbojnost, pohyblivost a ovladatelnost takového svazku (svazu).

Kromě toho od základu změněné podmínky soudobých operací (boje) a velmi rychlé tempo vývoje těchto podmínek si vynucují předvídání perspektivních řešení. Musíme vycházet z toho, že dnešní podmínky operace a z nich vytvořené závěry budou zítra zastaralá a nevyhovující. Jsme-li už nuceni vydržovat a připravovat armádu k boji, je nutné ji připravovat k vítěznému boji v takových podmínkách operací, jaké budou zítra, a ne, jaké jsou dnes, nebo dokonce, jaké byly včera. Díváme-li se na věci s tohoto hlediska, vtírají se v souvislosti s otázkami velení a snahou o jeho zjednodušení dvě takové základní organizační otázky.

První takovou otázkou je otázka, odpovídá-li bojové složení současného střeleckého sboru novým podmínkám boje a jeho úkolům. V podstatě jde o to, že dnešní střelecký sbor nemá svazky stejného typu — má střelecké a mechanisované divise. Toto složení sboru vzniklo až po druhé světové válce a bylo vyvoláno snahou v soulase s rostoucími

hospodářskými možnostmi státu dát střeleckému sboru mohutný úderný a manévru schopný svazek vybavený dostatečným počtem tanků, samohybných děl a mechanisované pěchoty schopné v útočném boji využívat úspěchu střeleckých divisí a rychle rozvíjet úspěch do operační hloubky obrany nepřítele a v obranném boji provádět mocné protizteče proti nepříteli, kterému se podařilo vklínit se do naší obrany. Tyto základní úkoly mechanisované divise do značné míry předurčovaly její místo v bojové sestavě sboru. Proto byla zpravidla určována do druhého sledu.

Nové podmínky boje, vzniklé použitím atomových zbraní, do značné míry změnily taktické zásady pro použití mechanisované divise. Kromě toho plnou motorisací střeleckých divisí a zavedením tanků a samohybných děl do jejich organizace se znatelně zmenšil ten zásadní rozdíl mezi svazky sboru. Ukazuje se, že k rychlému a plnému využití atomových úderů a k rychlému prolomení taktické hloubky obrany nepřítele je výhodnější používat mechanisované divise v prvním sledu proto, že je pohyblivější, průraznější a odolnější proti účinkům zbraní hromadného ničení nepřítele a kromě toho schopnější překonávat prostory zamořené nepřítelem.

I když dnešní střelecká divise vlastně už není divisí střeleckou a svými vlastnostmi a možnostmi se značně přiblížila divisi mechanisované, přece jen jejich možností plně nedosahuje. A střelecký sbor má ve svém složení mechanisovanou divisi jen jednu, je nucen ji v prvním sledu spřahovat s divisí střeleckou a na rozvinutí úspěchu mu zůstává divise střelecká.

Zdá se tedy, že by v soudobých podmínkách boje bylo výhodnější mít ve střeleckém sboru divise jednoho typu. Otázka, jakého typu by měla být divise, je daleko složitější, i když se nabízí odpověď, že by to měla být divise mechanisovaná. Ve skutečnosti není tato otázka tak jednoduchá a tak jednoznačná a vyžaduje hlubokého a podrobného rozboru otázky po všech stránkách. Tady nejsou důležité jenom ekonomické možnosti státu, i když jejich význam je bezesporu mimořádný. Tady je třeba posoudit i to, že organizace soudobé mechanisované divise byla vytvářena za zcela jiných předpokladů a k plnění bojových úkolů za zcela jiných podmínek boje. Je možné, že při podrobnějším rozboru otázky ve vztahu k soudobým podmínkám boje dojdeme k závěru, že ani dnešní mechanisovaná divise plně nevyhovuje novým požadavkům.

Cílem této úvahy není a ani nemůže být problém řešit a vyřešit. Podle mého názoru podmínky k řešení tohoto problému dozrávají a je třeba se tímto problémem theoreticky zabývat a theoreticky ho připravit. Podle mého názoru by nebylo správné jít při řešení této otázky cestou prostého převzetí některého z typů soudobých divisí. Je třeba uvážit, že organizace soudobých divisí byly vyvolány a odpovídají podmínkám boje, které byly tehdy a které se dnes podstatně změnily. Organizace divise nového typu by musela mít progresivní linii a musí odpovídat úkolům, které tato divise má plnit, a charakteru té bojové techniky, kterou bude mít do sebe začleněnu. Rozhodně to musí být divise vysoce pohyblivá, lehko ovladatelná a přitom dostatečně průbojná a schopná samostatně plnit náročné bojové úkoly. Myslím, že předem je možno říci, že její organizace nemůže jít po linii zvětšování počtů a délek pochodových

proudů, zejména v dopravních prostředcích. Pravděpodobně bude nutno zabývat se otázkou možností přechodu k dopravním prostředkům vyšších tonáží, zejména u týlů. Při určování palebné síly divise, zejména dělostřelectva, bude třeba počítat se skutečností, že vývoj nové techniky jde od klasického jednohlavňového dělostřelectva, a to zejména protiletadlového, k raketové technice centralisované ve svazech, k raketo-metům a k lehkým a pohyblivým bezzákluzovým dělům. Divise musí být soběstačná v úderné síle tanků a samohybných děl a přitom musí mít dostatečnou sílu v plně motorisované pěchotě, aspoň zčásti mechanisované. Je přirozené, že rozhodující úlohu tu musí mít hospodářské možnosti státu.

Druhou otázkou, která se vtírá při studiu podmínek soudobého velení vojskům, je otázka nutnosti existence stupně velitelství sboru v operačním složení armády. Při tom tato otázka velmi těsně souvisí s otázkou divisi jediného typu.

V podstatě není tato otázka nová. Víme, že v Sovětské armádě svého času byla velitelství sborů zrušena a v průběhu Veliké vlastenecké války znovu zřízena. Ovšem důvody pro zrušení i znovuzřízení sborů byly tehdy zcela jiné a tato opatření odpovídala dané konkrétní situaci a podmínkám tehdejší Sovětské armády. Je přirozené, že tyto důvody nelze aplikovat na dnešní podmínky.

Proč se tedy tato otázka dere do popředí a má-li vůbec odůvodnění?

Já se domnívám, že má své odůvodnění a že je možné a potřebné touto otázkou theoreticky se zabývat a prostudovat ji.

Zavedení atomových zbraní nám od základu změnilo některé zásady taktiky i operačního umění a obraz o charakteru budoucí operace (boje). Dnes je třeba velmi pečlivě na jedné straně využívat zkušeností z Veliké vlastenecké války a na druhé straně tyto zkušenosti pružně přizpůsobovat soudobým podmínkám. Vezměme na příklad útočnou operaci s průlomem připravené obrany nepřítele. Ve Veliké vlastenecké válce byl vypracován v mnoha vítězných operacích Sovětské armády klasický způsob průlomu připravené obrany nepřítele. Známe, že Sovětská armáda dovedla tento způsob do skutečného mistrovství, před nímž se hroutila jakákoli obrana nepřítele.

Atomové zbraně nám však nad některá údobí této operace postavily otazník. Musíme počítat s tím, že atomových zbraní bude používáno hromadně na rozhodujících směrech oběma stranami. Jedním ze základních faktorů soudobé operace je moment překvapení a dosáhnout momentu překvapení proti dnešnímu nepříteli používajícím nejmodernější průzkumné a pozorovací techniky a zejména radiolokační techniky potřebuje dnes daleko více nových opatření, než jsou přesuny v noci, maskování a zadýmování, i když tato opatření svůj význam neztratila. Dnes sotva bude velitel armády riskovat živou sílu a techniku tím, že by ji vystavil možným úderům nepřítele po dlouhé hodiny a snad dny nahuštěnou ve výchozím položení k útoku. Kromě toho atomové zbraně nám dávají možnost zničit a umlčet nepřítele v pásmu průlomu v okamžiku, prakticky jedním úderem. Pro naše vojska to znamená jednak nutnost rychle využít atomových úderů k průlomu celé taktické hloubky obrany nepřítele, jednak možnost při rychlém využití atomových úderů prola-

movat obranu nepřítele z chodu mechanisovanými vojsky. Proto je nutné uvažovat o možnostech vyhnout se riskantnímu hromadění sil a bojové techniky ve výchozím položení k útoku a studovat možnosti průlomu obrany nepřítele z chodu vojsky přímo přicházejícími z hloubky.

Tento způsob ovšem vyžaduje velmi pružného velení, schopného rychle reagovat na vývoj situace na bojišti. Proto se průlom obrany nepřítele z chodu stává dnes základním způsobem průlomu. Tím více význam tohoto způsobu průlomu stoupá v operační hloubce obrany nepřítele, kde na rychlosti průlomu mezilehlých i jiných pásem obrany přímo závisí střední tempo operace.

Podívejme se teď na otázku, jakou funkci při takovémto způsobu vedení operace má velitelský stupeň sboru.

Ustálená praxe prověřená už ve Veliké vlastenecké válce je taková, že zpravidla velitel armády centrálně organisuje dělostřelecký a letecký útok s použitím atomových zbraní, že v zájmu zabezpečení plnění úkolů v duchu zámyslu operace sborům jsou přímo určována pásma průlomu a směry hlavního úderu. Aby si velitel armády zachoval vliv na vedení operace v duchu svého zámyslu, schvaluje zasazení druhých sledů sborů. V otázkách materiálních jsou divise zabezpečovány přímo týlem armády. Vidíme tedy, že se už dnes řada těch zásadních otázek v přípravě i provedení operace řeší na stupni armády přímo pro divise. Velitelství sboru upřesňuje tyto rozkazy, dodává je divisím a řídí boj divisí. Přitom velitel armády v útočné i obranné operaci přímo nařizuje sborům, v jaké bojové sestavě mají svůj úkol plnit.

Jaký je možno očekávat další vývoj těchto otázek?

Podle mého názoru v řadě otázek přípravy a vedení operací je možno očekávat vývoj směrem k centralisaci velení při současném požadavku samostatnosti svazků pro plnění daného konkrétního úkolu. Tak na př. vývoj raketové techniky ať již s použitím atomové náplně nebo bez ní, dávající možnost dalekého dostřelu a velkého manévru palbou, pravděpodobně povede k centralisaci velení těmito prostředky a k odlehčení vševojskovým svazkům. Potřeba hromadného použití letectva při samostatných vzdušných operacích i při podpoře vojsk a zejména využití letecké techniky pro použití atomových zbraní vynutila si již dnes centralisované velení letectvu. Vývoj nové techniky všeobecně jde po linii zvětšování dostřelu a účinku zbraní. Lze proto těžko předpokládat, že by vývoj v otázce velení šel opačným směrem — k decentralisaci.

K tomu přistupuje dnes ještě jedna velmi vážná otázka — otázka zabezpečení těsné součinnosti všech druhů vojsk s jejich rozmanitou bojovou technikou k rychlému a správnému plnění úkolů v duchu zámyslu velitele. Je třeba mít stále na zřeteli tu skutečnost, že žádný druh vojska nebo bojové techniky, nevyjímaje atomové, ani vodíkové zbraně, není schopen plnit úkol samostatně, bez součinnosti s druhými. Byl by omyl domnívat se, že třeba úder atomovými nebo vodíkovými zbraněmi mohou samy vyřešit úkoly strategie nebo operačního umění.

Vzhledem k velikému a okamžitému účinku moderní bojové techniky vyžaduje součinnost s těmito prostředky a rychlé využití jejich účinku vysokou operativnost všech ostatních druhů vojsk a zejména vševojskových svazků. Rychle se měnící situace na bojišti a možnosti rychlé změ-

ny v poměru sil bezpodmínečně vyžadují od velitele rychlou reakci na tyto změny — tedy rychlé rozhodnutí a rychlé provedení. Praxe nás poučuje o tom, že takovými základními kameny ve stavbě operačního složení armády jsou vševojskové divise, kterými velitel armády řeší své úkoly, kterými v průběhu operace manévruje a přestavuje je podle potřeb konkrétní situace. Zřídka končí armádní operace beze změn v bojové sestavě sborů. Víme, že změny podřízenosti divisi jednotlivým sborům, vynucené zájmy velení, jsou v operacích armády téměř pravidelným zjevem. Tady už nám sama praktika vedení operace napovídá a ukazuje na nutnost pružnosti v operačním učlenění armády. Nejsou ani dnes tak vzácné případy přímého podřízení divisi veliteli armády. To je otázka vševojskových záloh, samostatných divisi v obraně, armádních rychlých skupin atd.

Zdá se tedy, že by požadavku operativnosti a pružnosti velení v soudobých podmínkách pomohlo zkrácení cesty velení od armády k divisím zrušením velitelského stupně sboru. Ovšem tak jednoduše a jednoznačně se nelze s tímto problémem vypořádat. To opět vyžaduje velmi důkladného studia a rozboru otázky se všech hledisek. Jistěže by toto řešení nebylo bez nevýhod a možná značných. To je třeba důkladně zvážit a dovést důsledky takového opatření po všech stránkách až do konce.

Dnešní armáda mívá ve svém operačním složení 9 až 11 vševojskových svazků, kterým velí prostřednictvím tří střeleckých sborů. V tomto operačním složení je armáda schopna plnit určité úkoly, jejichž operační normativy byly jednak získány zkušenostmi z Veliké vlastenecké války, jednak byly přizpůsobeny soudobým změněným podmínkám. Zkušenosti ukazují, že velitel armády se svým štábem je s to spolehlivě velet 5 až 7 vševojskovým svazkům a spolu s nimi ostatním armádním prostředkům. To tedy znamená, že kdybychom chtěli zrušit velitelství sborů, že bychom neměli armádě podřízovat více než 5 až 7 divisi. V tomto operačním složení by ovšem armáda nebyla schopna plnit své úkoly podle dosavadních představ. Změna úkolů armády se přirozeně musí projevit jednak směrem nahoru v operačním složení frontu, jednak v názorech na dosavadní způsoby plánování operace. Dosavadní střelecké sbory mají sborové útvary, kterými sbor buďto posiloval nebo podporoval boj divisi. Při stanovení úkolů divisím bylo s těmito prostředky počítáno. Je tedy třeba uvážit, zda tyto prostředky včlenit do divisi nebo do prostředků armády. Tato otázka je těsně spjata s prvním problémem — s otázkou typu a organizace divise. S hlediska velení by si zrušení stupně sboru jistě vynutilo reorganizaci štábu armády. Spojení v armádě by se muselo přeorientovat z dosavadních tří směrů za sbory na dvojnásobný počet směrů za divisemi. To vyžaduje mechanisaci a automatisaci prostředků velení. To sice není technický problém, ale je třeba vidět, že by s dnešními prostředky velení armáda na tento úkol nestačila.

V podmínkách, jaké byly zejména na západním válčišti, nebyla řídká úvaha o střeleckých sborech bojujících na samostatných taktických směrech. Reorganizaci velení ve vševojskové armádě se přirozeně nemění charakter válčiště. Proto by bylo třeba s tímto faktem počítat a učinit taková organizační opatření, která by zabezpečovala vedení boje na samostatných taktických směrech.

Přes řadu obtíží, s nimiž se řešení tohoto problému setká, není, myslím, theoretická úvaha o možnosti zrušení stupně sborů v současné době tak zcela neodůvodněna. Toto opatření by zrychlilo velení a odstranilo řadu nedostatků v pronikání rozkazů k vojskům, s nimiž se dnes setkáváme. Přímé řízení boje divisí armádou by rozhodně přispělo k pružnosti velení, k urychlení reakcí na změny situací a k zesílení vlivu velitele armády na vedení operace v duchu jeho zámyslu. Na druhé straně by toto opatření vyžadovalo řadu hlubokých zásahů do organizační struktury vojsk, do forem a method přípravy a vedení operace.

*

Je přirozené, že tyto krátké úvahy ani zdaleka nevyčerpávají celou problematiku, která před námi v otázkách zabezpečení nepřetržitého velení stojí. To konečně nebylo ani jejich úkolem. Jejich cílem je vyvolat diskusi a přimět příslušníky velitelského sboru theoreticky i prakticky se zabývat otázkami soudobého velení ve zcela nových podmínkách, jejichž charakter, jak se já domnívám, jsme si ještě ani zdaleka neuvědomili.

My jsme sice vzali na vědomí atomové zbraně i jiné druhy nové bojové techniky, ale myslím, že jsme z jejich charakteru a možností nevyvodili ještě uspokojivé závěry o změnách, které jejich použití vnáší do taktiky a operačního umění. Naše představy o vedení soudobé operace (boje) v nových podmínkách jsou stále pod velmi silným vlivem těch starých představ o vedení operace (boje), které máme hluboko vžity a které se už nebudou opakovat. Všimněme si našich cvičení. My sice používáme atomových zbraní i jiných druhů nové bojové techniky, ale zdá se, že jejich použití podřizujeme starým taktickým i operačním principům tak, aby nám tato nová technika dovolila vést operaci (boj) těmi starými způsoby, kterým jsme zvyklí. Je to konečně pochopitelné — my nemáme s novou, zejména atomovou technikou zkušeností a odtud plynou všechny ty potíže, otázky a nejasnosti, které jsou zákonitým projevem hledání nových cest. Myslím, že základním nedostatkem a proto předním úkolem velitelského sboru je především ujasnit si celý dosah a charakter změn podmínek budoucí operace (boje), a všech těch požadavků, které z toho vyplývají. Je třeba vidět, že se formy a způsoby operací (bojů) minulé války už nebudou opakovat, aspoň ne tam, kde se bude hromadně používat zbraní hromadného ničení. Obsah celé řady taktických i operačních pojmů se dnes podstatně změnil a stále se mění. Řekneme-li na př. dnes »průlom připravené obrany nepřítele«, je obsah tohoto pojmu, t. j. charakter činnosti vojsk, za používání atomových zbraní docela jiný, než byl dříve, a proto i jeho příprava musí být docela jiná. Zásadně se na př. změnil obsah pojmu »překvapení«, a to zejména v operačním a strategickém měřítku. Uvážíme-li celý dosah té schopnosti zbraní hromadného ničení — ničit živou sílu a bojové prostředky v okamžiku na velkých prostorech a prakticky v libovolné hloubce operace, vidíme, že otázka dosažení momentu překvapení není jen otázkou zabezpečení úspěchu operace, nýbrž je zásadní otázkou možností uskutečnění operace vůbec. Vezmeme-li na př. v úvahu možnosti vojsk dopra-

vovaných na bojiště vzduchem v součinnosti s použitím zbraní hromadného ničení, je pravděpodobné, že nám tyto nové skutečnosti do značné míry změní obsah pojmů »boje v taktické hloubce« a »boje v operační hloubce obrany«.

V podstatě jde o to uvědomit si, že atomové zbraně nám nemění některé taktické a operační zásady snad jen v tom smyslu, že nám nahrazují tolik a tolik dělostřeleckých oddílů a že nám umožňují o tolik a tolik kilometrů zvýšit tempo operace. Důsledky jejich použití jsou daleko hlubší a jde o to uvědomit si je v plném rozsahu. To ovšem vyžaduje za prvé, aby každý z nás sám v sobě svedl boj s konservatismem a zbavil se dnes už neplatných představ o charakteru operace (boje), a za druhé to potřebuje odvážné hledání nových cest a myšlenek, při němž se neobejdeme bez hlubokého studia a široké diskuse. Při hledání těchto cest a nových forem se můžeme mýlit — to se dá uvést na správnou míru, ale nesmíme se mýlit v jedné věci, a to v tom, že budeme mít proti sobě nepřítele zaostalého a neschopného a že se k dosažení vítězství nad ním obejdeme bez plného využití všech výsledků naší vědy a techniky.